

Tollbamondás

Lotz Jánost Roman Jakobson javaslatára 1947-ben hívták meg a New York-i Columbia Egyetemre vendégtanárnak. Az egyetemen általános és magyar nyelvészetből, fonetikából, verstanból, magyar irodalom- és művelődéstörténetből, finnugor nyelvekből és nyelvészetből tartott előadásokat. Professzorként közkedvelt és közismert volt, óráira előszeretettel jártak azok a diákok is, akik nem nyelvészetet tanultak. A magyar nyelv szerkezetéről, törvényszerűségeiről angol nyelven beszélt, így előadásai hozzáférhetőek voltak azok számára is, akiknek nem magyar volt az anyanyelve. Nagyon jó előadó volt, emellett kiemelkedő szerepe volt a rajztudásának is, gyönyörű ábrákat rajzolt a táblára. Híresek voltak a kockamodelljei, de másféle ábrákat is használt. Gondos tanári munkát végzett, minden óráját szinte egyes hallgatókra lebontott terv szerint szervezte. Tehetséges tanítványainak az egyetem után is lépésről lépésre egyengette tudományos útját.

Útmutató a tollbamondáshoz

Írjuk fel a táblára: Roman Jakobson

Először olvassuk el végig a szöveget, utána egy teljes mondatot olvassunk fel, majd kisebb egységekben diktáljuk le! A végén újra olvassuk el az egész szöveget!

Minden hiba 1 pontot von le a 20 pontos maximumból (vesszőhiba is!).

A vesszők helyét nem mondjuk meg!

Annyi ideig tart a tollbamondás, amíg minden gyerek végez.

Csak a figyelmes olvasás után válaszolj a kérdésekre!**Ember tervez...**

*Feljegyzés az MTA Nemzetközi Osztálya részére
Lotz János professzor magyarországi látogatása
során megismert nyelvtudományi tervéről
MTA Nyelvtudományi Intézet 184/1963*

[...] Lotz János kívánatosnak tartaná a stockholmi egyetemre magyar oktató küldését, olyan kutatónak a jelölését, aki később a tanszék vezetését is átvinné. Ennek a megvalósításában segítségünkre lehetne a bölcsészeti kar jelenlegi vezetője és maga Lotz János is, aki egyben a stockholmi magyar intézet felügyelője is. Hasonlóképp lehetségesnek tartaná – értesülései szerint – a dánokkal való kapcsolatok kiépítését is (pl. magyar oktató küldését).

A Columbia egyetem magyar tanszékének várható örököse Juhász Ferenc, akit Lotz János kiváló nyelvésznek tart. Fontosnak tartaná, ha Juhász 1964-ben néhány hónapra (amerikai költségen) Magyarországra jöhetne tanulmányútra a magyar hangsúlyal foglalkozó témájának kidolgozására.

Az urál-altaji program keretében 1964 nyarán Bloomingtonban konferenciát rendeznek a nyelvtan elvi kérdéseiről. A vita középpontjában, fókuszában a magyar nyelv áll. Örömmel fogadná, ha ezen a vitaülésen két magyar nyelvész is részt vehetne (az urál-altaji program költségén).

1965-ben a bloomingtoni konferencia folytatásaként vitaülés rendezésére gondol Ausztriában, illetőleg Magyarországon a magyar leíró nyelvtan problémáiról. Ezen az amerikai nyelvészekon kívül részt vehetne egy-két európai nyelvész és természetesen a magyarok közül is valaki.

Lotz János 1939-ben megjelentette a magyar nyelv rendszerét tárgyaló, úttörő jelentőségű „*Das ungarische Sprachsystem*” című értekezését (Stockholm, 1939, 296). Most e műve átdolgozott kiadását készíti elő, s ehhez örömmel venné a magyar nyelvészek kritikai megjegyzéseit, segítségét. E célból 1965-ben saját költségén el szeretne jönni Magyarországra néhány hónapos tanulmányútra anyagkiegészítés céljából.

Szó esett a tanárcsere lehetőségéről, ösztöndíjasok kiküldetéséről, érintettük továbbá a kölcsönös könyvismertetések kérdését. (Lotz maga például az Értelmező Szótár ismertetését vállalta.)

Stockholmban Lotz János a „Bibliotheca Hungarica” sorozat megindítását vette tervbe. Hasonló angol nyelvű sorozat megindításáról volt szó tudtommal nemrégiben.

Lotz János professzor az USA egyik vezető nyelvésze. [...] Javasolataival, a kapcsolatok kiépítésének említett formáival egyetértek. [...]

Király Péter s. k.
az MTA Nyelvtudományi Intézetének igazgatóhelyettese

(A szöveg Király Péter közlése alapján készült.)

Feladatok

1. Mit jelentenek a szövegben szereplő jelek, rövidítések? 4/

[...] _____ s. k. _____

184/1963 _____ MTA _____

2. Gyűjtsd ki a szövegben említett (szöveg)műfajokat! 4/

3. Minek tartja? Helyettesítsd az igét úgy, hogy a kifejezés jelentése ne változzon! 4/

Négy különböző megoldásokat adj!

kívánatosnak tartja _____
 lehetségesnek tartja _____
 nyelvésznek tart _____
 fontosnak tartja _____

4. Igaz vagy hamis? 5/

- a) Juhász Ferenc a magyar nyelvi hangsúlyokat kutatja a Columbián. _____
 b) Lotz János korszerűsíteni szerette volna az 1939-es könyvét. _____
 c) Dániában többen szerettek volna magyarul tanulni akkor. _____
 d) Lotz három tervet is javasolt Stockholmmal kapcsolatban. _____
 e) Az amerikai egyetem több programot is finanszírozna. _____

5. Kire vonatkoznak a szövegben az alábbi meghatározások? 3/

- a) A tervezeteket támogathatónak tartja: _____
 b) A leendő tanszékvezető: _____
 c) Maga fedezi az utazásával kapcsolatos kiadásokat: _____

Összesen: 20 pont

Elért pontszám: _____

HELYESÍRÁS

1. „Fa leszek, ha fának vagy virága.” (Petőfi Sándor: Fa leszek, ha...)

Petőfi Sándor versének ezt a részletét háromféleképpen láttuk el idéző mondatokkal. A feladatod az, hogy tedd ki a megfelelő helyre a hiányzó idézőjeleket, illetve a mondatközi és mondatvégi írásjeleket az alábbi mondatokban.

9/

Fa leszek ha fának vagy virága – írja versében Petőfi

Fa leszek – szól a költő verse – ha fának vagy virága

Petőfi így kezdi versét Fa leszek ha fának vagy virága

2. Írd le helyesen a vonalakra a zárójelbe tett szavakat, majd párosítsd őket aszerint, hogy melyiket írjuk azonos szabályok alapján! Írd a sorszámokat a négyzetekbe! 24/

_____
 (országos pedagógiai intézet)

1. _____
 (lukács fürdő)

_____
 (móriczi)

2. _____
 (nemzeti dal)

8. osztály

Országos döntő

(idegen szavak és kifejezések szótára)

(keleti pálya udvar)

(lelki ismeret furdalás)

(hideg víz csap)

(kossuth díj)

(édes anya nyelvünk)

3. _____

(mátyás templom)

4. _____

(fővárosi állat és növény kert)

5. _____

(jókais)

6. _____

(élet és irodalom)

7. _____

(jobb kéz szabály)

8. _____

(alá írás gyűjtés)

3. Az alábbi szavak közül tízet rosszul írtunk. Írd le őket a vonalra helyesen!

10/

hívat, csukja, Thew-rewk, higgyél, 2013. jan 1.-én, bólintgat, lajs-trom, bíztat, turista, északkelet-afrikai, Mátra-hegység, Duna híd, molyrágta, falú, árú, tűzifa, kultúrált, zsvaj, edzzen, dilemma, hadd, Szahara sivatag, Szent Anna tó

4. Egészítsd ki a híres magyar emberek nevét a hiányzó betűvel vagy betűkkel!

7/

Martinovi___ Ignác

Munkács___ Mihály

Egre___y Béni

Eöt___ös Loránd

Batthyá___ Lajos

Karin___y Frigyes

Kazin___y Ferenc

5. Hogyan hangzik helyesen a szabály? A megfelelő kiegészítés betűjelét karikázd be, majd írd a vonalra egy példát is a szabály illusztrálására!

10/

A *vidéke, környéke, köze* szót a földrajzi nevekben

A) kötőjellel írjuk.

B) különírjuk.

Példa: _____

A megismételt igekötők közé kötőjelet teszünk, és

A) egybeírjuk az igével.

B) különírjuk őket az igétől.

Példa: _____

A -beli képzőt és a folyóiratcímeket

A) kötőjellel kapcsoljuk egymáshoz.   B) egybeírjuk.   Példa: _____

Az ünnepeket, nevezetes napokat, történelmi eseményeket jelentő szavakat, szókapcsolatokat

A) nagy kezdőbetűvel írjuk.   B) kis kezdőbetűvel írjuk.   Példa: _____

Az i-re végződő magyar és idegen helységnevek -i képzős származékának végén

A) csak egy i-t írunk.   B) a második i-t kötőjellel kapcsoljuk a szóhoz.

Példa: _____

Összesen: 60 pont

Elért pontszám: _____